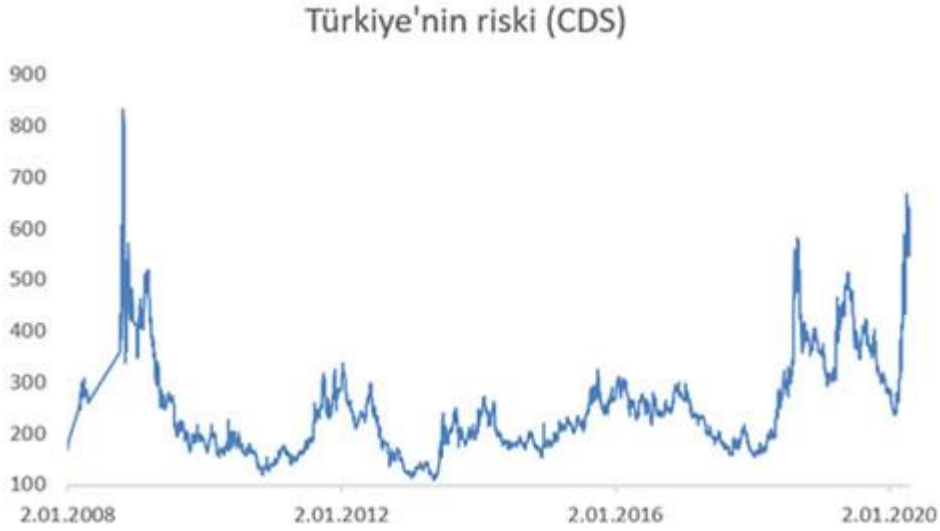

Küresel Kriz Bize Bugünler için Neler Söylüyor?

Fatih ÖZATAY

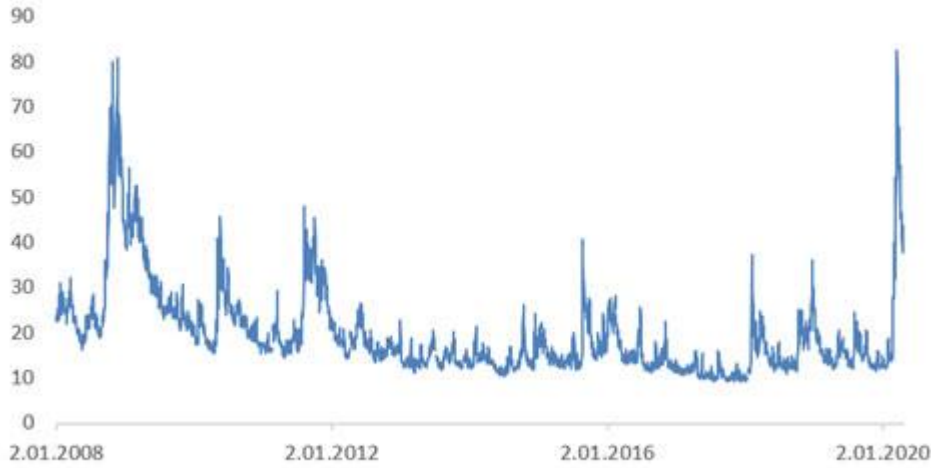
COVID-19 salgınının yayılma hızını azaltmak üzere alınan önlemler nedeniyle ekonomimizin önemli ölçüde daralacağını biliyoruz. Bu daralmanın 2020 büyümesine ne kadar yansıtacağı ebette bu önlemlerin ne kadar süreceğine ve normal hayata dönüşün ne ölçüde kademeli olacağına bağlı. 2020 büyüme oranı tahmini için dikkate alınması gereken bir nokta da yılın ilk iki-iki buçuk ayında zaten yüksek bir büyüme oranı tutturulduğu.

Bunları daha önce bu köşede birkaç kez tartıştım. Bugün, daha önce belirttiğim ama yeterince vurgulamadığımı düşündüğüm bir başka noktaya dikkat çekmek istiyorum. Şu: Büyüme oranımızı olumsuz yönde etkileyen sadece sosyal mesafe koyma önlemleri değil. Bir de riskimizdeki önemli artış var (CDS: Grafik 1).

Bu artışın arkasında hem uluslararası finansal yatırımcıların bizden bağımsız nedenlerle riskten kaçınma davranışları (VIX: Grafik 2) hem de Türkiye'ye ilişkin nedenler bulunuyor.

Riskten kaçınma (VIX)

2 Ocak 2008 ile 20 Nisan 2020 dönemi gösteren grafiklerden görüleceği gibi küresel kriz döneminde gözlenen hareketlere benzer hareketler var. İçinde bulunduğumuz günlerde Türkiye'nin riski küresel krizde ulaştığı en yüksek değere (24 Ekim 2008: 835 baz puan) çıkmadı ama ona yaklaştı (birkaç gün önce 667 baz puan). Uluslararası yatırımcıların riskten kaçınma göstergesi ise küresel kriz dönemindeki seviyesine ulaştı.

Hiç sosyal mesafe koyma önleminin olmadığı küresel kriz döneminde ekonomimizin önemli ölçüde daraldığını unutmamak gerekiyor: 2008Ç4: -5.9; 2009Ç1: -14.4; 2009Ç2: -6.7 ve 2009.Ç3: -1.5. Tüm bu bir yıllık dönemde %7 oranında küçüldük. O zamanki daralmanın arkasında dört temel neden vardı: Dış talepteki azalma nedeniyle ihracatımızda düşüş, dış kaynak girişinde keskin azalma, yurtiçi kredi arzında düşüş ve ekonomimize duyulan güvende belirgin azalma. Bu unsurlardan kredi arzındaki azalma hariç diğerleri şu ya da bu ölçüde bugün de var. Kamu bankaları dışında kalan bankalarda kredi arzında bir frene basış görülmekte, kamu bankalarında ise kredi artışı sürüyor.

Farklı bir deyişle, COVID-19 nedeniyle alınan önlemlerin ekonomimizde yarattığı sorunlara ek olarak bir de riskimizdeki artıştan gelen sorunlar var. Bunlar, ekonomik daralmanın ve işsizlik artışının daha yüksek olmasına yol açıyorlar. Dolayısıyla, Türkiye'ye ilişkin algılanan risk düzeyini azaltacak bir ekonomik yaklaşım gerekiyor. Böyle bir programın asgari unsurlarını en son Güven Sak ile birlikte kaleme aldığımız üçüncü yazıda (Dünya, 13 Nisan) tartışmıştık. Bu unsurlardan biri dış yükümlülüklerimize ilişkindi. Şu sırada özellikle dış borç ödemelerimizi rahatlıkla yerine getireceğimizi herkese gösterecek anlaşmalara ihtiyacımız var.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı ve TBMM'nin kuruluşunun yüzüncü yıldönümünü kutluyorum. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere tüm kurucularımızı saygıyla ve minnetle anıyorum. Ne denli cesur, vatansever ve dahi oldukları her geçen gün çok daha iyi anlaşılıyor.